

Kyrkomötets handbok.

I 1938 års allmänna kyrkomötes beslut meddelas aldrig först kyrkomötets svar på Kungl. Maj:ts skrivelse med begäran om mötets yttrande över ärkebiskop Eidems förslag till revision av den svenska kyrkohandboken, vilket förslag utförligt omnämns i denna tidskrifts septembernummer 1938.

Utan tvëkan hör kyrkomötets beslut i denna punkt till mötets viktigaste. I sin skrivelse till Kungl. Maj:t begärde kyrkomötet att särskilda sakkunniga skulle erhålla i uppdrag att i anslutning till de av beredningsutskottet angivna riktlinjerna och med beaktande av de av utskottet framburna önskemålen överarbeta och slutligt utforma det av ärkebiskopen utarbetade och av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till revision av den svenska kyrkohandboken samt att Kungl. Maj:t, sedan detta arbete blivit slutfört, ville för kyrkomötet framlägga det sålunda reviderade handboks-förslaget.

En mera ingående redogörelse för utskottets principuttalanden och för debatten om handboks-förslaget har givits i denna tidskrifts december-nummer 1938. Det kan emellertid föreligga skäl till en ingående granskning av riktlinjer och detaljförslag, som utskottet och kyrkomötet godtagit. En sådan skall här i all anspråkslöshet försökas, även om denna granskning på grund av den knappt tillmätta platsen icke kan bli tillräckligt ingående.

Den mest påfallande nyheten i beredningsutskottets betänkande (här citerat U.) vid jämförelse med ärkebiskopens (förkortat E.) är otvivelaktigt omredigeringen av nattvardsmässan. Medan E bevarade den gällande kyrkohandbokens (förkortas i det följande KH) ordning: prefation, instiftelseord, Fader vår, Helig, och O Guds lamm har U upptagit den urkristna och förreformatoriskt-svenska ordningen: prefation, som efter övergångsord utmynnar i Helig, därpå anvisas plats för bön, såsom övergång till instiftelseorden, Fader vår och O Guds lamm. Kyrkomötet har alltså på denna punkt kommit till mötes en ofta uttalad önskan om återgång till den ekumeniska linjen vad själva dispositionen beträffar. Därmed har frågan om skapandet av en ny evangelisk nattvardscanon gjorts aktuell. Den innevarande generationen har därmed påtagit sig en utomordentligt intressant och svår uppgift. På de väsentligaste och vanskligaste punkterna har emellertid kyrkomötet självt icke givit något positivt bidrag till frågans lösning. Sålunda anvisas i förslaget att tre av de i E föreslagna prefationerna skola omarbetas, övergångsord till Helig skola utformas, vidare skall en bön nyskapas såsom övergång till instiftelseorden. I fråga om övergången till Helig ha de sakkunniga, som skola efterkomma Us anvisningar, god hjälp av äldre liturgisk tradition. Vanskligare

torde det vara att nyskapa bönen som skall leda över till instiftelseorden. Man befinner sig här på ett heligt område, där hjärtat spánt lyssnar till varje ord och väger dess tyngd, därför att bönen är placerad i förbindelse med de sakralaste texter. Den skall föregås av Helig och efterföljas av instiftelseorden och Fader vår. När bönen icke upp till de omgivande texternas höjd torde den kristna menigheten vara bäst betjänad med den nuvarande ordningens bibehållande »for ty Christi ordh och insettielse är oss Canon noogh.»

En ytterst vansklig punkt utgör övergången från Fader vår till O Guds lamm. U föreslår: »Efter *Fader vår* må en kort stunds tystnad kunna följa för stilla bön.» Den här föreslagna nyheten är ytterst diskutabel. Var och en som brukat bön under tystnad i en gudstjänst, vet att denna kan vara till hjälp och uppbyggelse i en liten samstämd menighet, men att den alltid bereder ytterst stora vanskligheter vid gudstjänster, i vilka man måste räkna med åtskilliga deltagare, som icke äro förberedda på den plötsligt inträdande tystnaden och som icke kunna fylla denna med något som helst innehåll. Bönen under tystnad vore absolut icke tillräddig exempelvis vid de nykonfirmerades första nattvardsgång.

Men även med denna bön under tystnad blir övergången från Fader vår till Pax ytterst egendomlig. Något slags responsum till Herrens bön från församlingens sida blir nödvändigt innan prästen åter tar till orda i fridshälsningen, som eljest saknar varje sammanhang med Fader vår. Så mycket mera egendomlig blir fridshälsningens ställning, som den efterföljes av ett orgelspel medan nattvardsgästerna framträda till altaret.

Det föreligger uppenbarligen all anledning att med spänd uppmärksamhet följa utvecklingen på denna punkt.

Nästa stora nyhet i U utgöres av den nyskapade serie av introitusantifonier, som beredningsutskottet enat sig om. Inför det kraftprov på liturgisk gestaltningförmåga som utskottet här visat, står man nästan häpen. Ett kyrkomöte och ett tillfälligtvis sammansatt beredningsutskott torde endast ytterst sällan inom sig rymma ett så stort uppbåd av liturgisk och musikalisk kunskap att ett så omfattande reformförslag kan tänkas framskapas inom det samma och verkligen vinna allas bifall. Att så skett visar emellertid att utskottet inom sig ägt en verkligt sällsynt fond av kunnande, även om man haft goda förlagor i de medeltida och nuvarande romerska missalenas introitusserier. Deras yttre form och disposition har man följt med frångående av den sista mansålderns svenska nyskapelser på området.

Att nattplena inom ett utskott emellertid icke är det aldri bästa forum för liturgiska förnyelsesträvanden bevisar också det framlagda förslaget. En granskning av inledningsantifonierna har redan företagits i denna tidskrifts föregående nummer av denna årgång av kyrkoherde K. Peters. Framför allt gäller här att beakta de speciella krav som uppstå i detta moment på grund av dess ställ-

ning i hela gudstjänstens inledning. Texterna måste vara sådana att de icke te sig obegripliga för en i skrifterna obevandrad. I en del fall måste de föreslagna texterna emellertid betecknas såsom icke tillräckligt klara. Ett par exempel vare nog.

På annandag jul inledes högmässan enligt en rätt samstämmig tradition med psalm 50:1, 2. Skapas nu en melodi till den föreslagna introitusantifonien, som tar hänsyn till ingångspsalmens koral, och modulation därmed göres överflödigt, vilket torde böra anses idealiskt, så får övergången från psalm till introitusantifoni i mässans början följande utseende:

Nu dödens makt är krossad
Och syndens boja lossad
Och öppnad himlens port.

De övervunno i kraft av Lammets blod och i kraft av sitt vittnesbörds ord: de älskade icke så sitt liv, att de drogo sig undan döden. —

En sådan textsammanställning gör introitusantifonien rätt obegriplig.

Man kan icke påfordra textlig samstämmighet mellan ingångspsalm och introitusantifoni så länge icke ingångspsalmen är fastställd, men man har rätt att vänta att antifoniernas texter äro så avfattade att de äro begripliga i det sammanhang, där de kunna komma att inställas.

Ur samma synpunkt måste begynnelsen av inledningsantifonien på en så viktig högtidsdag som långfredagen betecknas såsom icke alldeles lyckad (Han var sargad för våra överträdelsers skull) eller på Alla helgons dag (Dessa äro de som komma ur den stora bedrövelsen), ej heller på domssöndagen (Se jag kommer snart och har med mig min lön.)

En alltför subjektivistisk prägel har fastlagssöndagens introitus fått (Det vare fjärran från mig att berömma mig av något annat än av vår Herres, Jesu Kristi, kors).

En ingående granskning av dessa texter är synbarligen påkallad.

Det torde ha varit önskligt eller i varje fall tillåtligt att introitusantifonien för påskdagen och för pingstdagen finge brukas åtminstone för annandagarna och vad påskdagen beträffar gärna för de följande söndagarna.

Ordningen inom kapitlet Högmässa är omkastad till närmare överensstämmelse med den nuvarande handbokens. Med tacksamhet finner man att högmässa med nattvardsfirning placerats främst. Inom detta kapitet rymmes f. ö. högmässa utan nattvard och högmässa med infogat skriftermål. Däremot blir, inkonsekvent nog, den särskilda nattvardsgudstjänsten, som E upptog, och som utmärkes av bl. a. skriftermål i mässans början samt det gamla Laudamus, placerad sida vid sida med ottesång, skriftermål, högmässa

och aftonsång. Denna gudstjänst är till sitt innehåll och sin disposition en högmässa.

Alternativernas antal har beskrivits av U. I fråga om syndabekännelsen och allmän kyrkobön har man nöjt sig med tretalet. I fråga om lovsången efter Gloria har man däremot fyra alternativ (Allena Gud och de båda formerna av Laudamus samt Åra ske Gud, som från sin tron.)

I sin uppsats om handboksarbetet i föregående nummer av denna tidskrift har A. O. T. Hellerström påpekat att det sista alternativet är diskutabelt ur musikalisk synpunkt. De gjorda inskränkningarna i alternativernas antal torde gemenligen hälsas med tillfredsställelse.

Vad angår själva handbokens uppställning iakttages att U minskat anvisningarna om prästens och församlingens handlande i gudstjänsterna och i stället ha allmänna anvisningar rörande kyrkoåret och kyrkans högtider samt rörande gudstjänsten lämnats såsom generalrubriker i handbokens början. Härigenom har en tacknämlig förenkling i uppställningen åstadkommits. Törhända kunde ännu en del anvisningar uteslutas såsom överflödiga. Meddelar man i de allmänna anvisningarna att församlingen under högmässan står upp under det att texter, trosbekännelsen och välsignelsen läsas, så är det näppeligen nödvändigt upprepa anvisningen i texten.

En detaljmärkning av ett visst principiellt intresse må här göras. Den gäller den inbördes ordning i vilken helgdagarna anföras. Hitintills har KH följt evangeliebokens ordning: först ställes de tempore, därefter helgdagarna de sanctis samt till sist de fyra allmänna böndagarna. U har brutit denna ordning, utan att dock införa en genomtänkt ny ordning. På s. 7 antecknas sålunda bl. a. de stora högtiderna och främst bland dem de fyra allmänna böndagarna, därefter första söndagen i advent o. s. v. Här ställes alltså det först, som evangelieboken ställer sist. Introitusantifonierna (s. 13 ff) begynna med första söndagen i advent, men bland de temporedagarnas antifonier införas de för kyndelsmässan, bebådelsedagen, midsommardagen, Mikaelidagen och Alla helgons dag avsedda på platser där de i regel infalla, medan de fyra allmänna böndagarnas texter meddelas sist. Denna nyordning av helgdagarnas inbördes ordning är synnerligen beklaglig. Det är angeläget att evangeliebok och KH här konsekvent följa samma ordning, det är angeläget med hänsyn tagen till församlingen och konfirmanderna. Om man så finner lämpligt kan man mycket väl inordna de fyra allmänna böndagarna i serien av helgdagar de sanctis, däremot har det uppenbara svårigheter att sammanarbeta de sanctis med temporalet. Jungfru Marias bebådelsedag, som placerats efter fastlagssöndagen kan som bekant infalla efter påskdagen. Men skall ändring företagas bör den ske samtidigt i evangeliebok och KH.

Vad det rent stilistiska angår må först citeras utskottsbetänkandets ord (s. 4): Bland avvikelserna från förslaget i utskottets eget yttrande kommer måhända främst i åtanke en grammatisk-stilistisk

kategori, som i allmänhet aktualiserar frågan om lämpligheten av större fyllighet eller större koncentration i det använda uttrycket. Det gäller konstruktioner av typen »Vi tacka dig för att...», »Bered oss till att...», »Giv oss alla nåd till att...» o. s. v., men även en del andra vändningar med avrundande eller utfyllande »småord», *nu, så, all* m. fl. Enligt utskottets mening ernås dock i dylika fall oftast en starkare verkan genom uttryckets sammandragning till överensstämmelse med äldre liturgiskt språk, helst som ingestädes någon tvekan om rätta meningen lär behöva uppstå, I ovanstående exempel kursiverade ord och åtskilliga med dem jämförbara föreslås alltså skola utgå. —

I enlighet med den ovan framställda principen har U granskat E och i flertalet fall uteslutit dessa »småord». Dock icke genomgående eller konsekvent, såsom senare skall påpekas. Först må dock själva principen granskas närmare.

Det är påtagligt att en viss stramhet är önskvärd i liturgisk stil. I all synnerhet i sådana formulär, som skola flitigt brukas. Därför bör förvisso en viss ransonering av sådana »småord» som *nu, så, all*, o. s. v. vara tillräddlig, liksom ock av anhopning med adjektiver och pleonasmer.

Men denna sparsamhet på »småord» får icke drivas därhän att den för det yngre släktet ter sig som ett våldförande av språket, Allra minst bör KH tillåta sig sådana sammandragningar, som skulle betecknas som direkt felaktiga i skolans modersmålsundervisning. En sådan felaktighet, som i allmänhet torde belönas med bock i en skolkria, utgör det av U ur gällande KH upptagna uttrycket: »Vi tacka dig att» (med utelämnat *för*). Gällande bibelöversättning, som visserligen av en ganska högljudd kritik anklagas för att vara bemängd med småord i överflöd, men som aldrig gör sig skyldig till språkliga felaktigheter, brukar genomgående i denna konstruktion ordet *för*. Påfallande är också att U själv hesiterat inför användandet av konstruktionen utan *för* i den kyrkoböen, som ingår i barn gudstjänsten (s. 41). Där står: Vi tacka dig för att du har givit oss din Son, Jesus Kristus, som har älskat oss och vill göra oss goda och kärleksfulla. Vi tacka dig ock för allt gott, som du dagligen bevisar oss. — Har »småordet» fått stå kvar här, därför att man icke ville irritera barnen, eller är det bara ouppmärksamhet, som låtit ordet slinka med? Eller beror månne inkonsekvensen av att man genom analogien med den senare meningen, där prepositionen följas av substantiv (eller rättare sagt av substantiverat adjektiv), icke rimligtvis kunde undgå den riktiga och fullständiga konstruktionen även i den förra satsen. Den fullständiga och riktiga konstruktionen förekommer i även i kyrkoböen å sid. 39, (ritualet för förkortad högmässa): »Vi tacka dig för all din mångfaldiga godhet. Framför allt tacka vi dig för att du har givit oss din enfödde Son, vår Frälsare.»

I sådana fall som det ovan anförda synes det mig uppenbart vara nödvändigt att KH språkligt sett accepterar bibelöversätt-

ningens ledande principer. Det är för den uppmärksamma prästen, likaväl som för den kultiverade menigheten, vilken f. n. gott kan uppmanas: »Läs din bibel och du skall lära dig skriva svenska», ytterst irriterande att i gudstjänstens språk finna en princip brukad i textläsningarna ur bibeln, en helt annan i bönerna. Konsekvensen är här tillbörlig. Och det är härvidlag ingen risk att giva bibelöversättningen primatet och göra den till överste likriktare: dess ledande principer för den språkliga behandlingen hava utarbetats av personer, med grundlig kännedom om det svenska språkets lagar och välljud. Det kan icke med samma tillförsikt sägas om U.

Vill man få ett exempel på huru olyckligt U blir, när det ger sig in på det liturgiska författandets område kan man anföra ett stycke ur den bön, som skall läsas vid rättegångsgudstjänst (s. 38). Denna bön är delvis nyredigerad av U. Det nya stycket lyder som följer: »Herre, låt rättvis sak segra. Väck samvetet hos dem som hava förbrutit sig, *antingen* saken kan synas svår *eller* ringa, så att de icke förhärda sina hjärtan, utan uppriktigt bekänna den orätt de hava övat. Låt straffet lända den skyldige till förbättring och vårt samhälle till skydd, men därjämte tjäna oss alla i vår svaghet till allvarlig gemensam lärdom. Led dem som kallas fram för rätta, i egen sak eller såsom vittnen, att de efter hela sin insikt ärligt tillkännagiva vad de veta hänt och sant vara. Led ock dem som till lagens tjänst med redligt uppsåt föra sin nästas talan.»

Detta stycke kommer det språkliga pekoralet betänkligt nära. Med sin blandning av stilprosa (märk första meningen) och juridisk kanslistil (tillkännagiva vad de veta hänt och sant vara) undgår detta liturgiska mästerprov icke ens den språkliga felaktigheten. Författaren har synbarligen icke känt skillnaden på *antingen* och *vare sig*. Det är möjligt att U icke aktat denna bön vara av någon synnerlig betydelse. Sannolikt komma flertalet av dess ledamöter aldrig att vare sig läsa den eller höra den. Man må dock besinna att denna bön skall brukas också vid rättegångsgudstjänst i högsta domstolen. Som bekant saknas i denna domareskara icke personer med sinne för det svenska språkets ans och rykt. Det vore djupt beklagligt om slikt skulle föreläggas Sveriges prästerskap att läsas. — Påfallande är en viss smak för alitterationer och upprepningar. Ordet i 1 Joh. 1:9 (Om vi bekänna våra synder, så är Gud trofast och rättfärdig, så att han renar oss från all orättfärdighet) undergår i utskottets behandling genom upprepning följande språkliga försämring: (s. 18) Om vi bekänna våra synder, så är Gud trofast och rättfärdig, så att han förlåter oss våra synder och renar oss från all orättfärdighet. — Denna upprepning är näppeligen nödvändig ur tydlighetens synpunkt.

I ingressen till högmässans epistelläsning har en upprepning smugit sig in. Ingressen lyder i U: »Hören *Skriftens* ord (på Första söndagen i Advent o. s. v.). Så *skriver* aposteln...»

Denna ingress är även ur saklig synpunkt antastbar. Den anger episteln såsom »Skriftens ord». Detta är otvivelaktigt riktigt, men Skriftens ord återges lika otvivelaktigt även i evangelium, icke blott de apostoliska breven eller i profeternas skrifter. Det är alltså föga korrekt att vid flera textläsningar i följd annonsera just episteln som skriftens ord. Termen är för vid, ingressen bör ange att här kommer en profetisk eller apostolisk förmaning till skillnad från det efterföljande evangeliet.

Några påfrestande alliterationer må påpekas: s. 38 »låt rättvis sak segra», s. 45 »farofull färd».

Med det sista exemplet föres man in på litanian. Dess omredigering har varit föremål även för utskottets intresse. Den nuvarande satsen som talar om »alla vägfarande till lands eller vatten» och som av beredningsutskottet i 1926 års kyrkomöte med pinsam noggranhet förtydligades till »alla vägfarande till lands, i luft eller på vatten» fick av E denna formulering: »alla som äro stadda på farofull färd». Man må törhända tillåta sig uttrycka den förhoppningen att detta icke är det sista ordet i diskussionen. Det är väl ändå en förträngning av bönemomentet att bedja att Guds änglar skola ledsaga endast dem som äro stadda på direkt *farofull* färd. Bönen bör rimligtvis omfatta »alla vägfarande». Närmare specifikation torde icke vara oundgängligt nödvändig.

Förbönen i litanian för alla havande kvinnor och barnaföderskor, som den moderna prydheten önskat omredigerad, uteslöts av E och fick i U följande avfattning: »att du värdes bevara alla blivande mödrar och hjälpa dem, när deras stund är kommen.» Har bönen stilistiskt och innehållsligt sett vunnit något genom utbytande av uttrycket »havande kvinnor» mot det alltför vida begreppet »blivande mödrar»?

Ifråga om Credo apostolicum uppmärksammas några omredigeringar: uttrycket *avlad av den Helige Ande* har ersatts med orden *genom den Helige Andes kraft*; ordet *enfödde*, som hämtats ur Joh. (märk särskilt Joh. 3:16), har ersatts med *ende*. Därjämte har det sammanbindande *ock* i begynnelsen av andra och tredje artiklarna uteslutits. Om nu det första uttrycket nödvändigtvis måste ändras — det har dock förekommit i den svenska mässan sedan 1531 — borde det väl varit enklast att helt anknyta till nicenska trosbekännelsens formulering: tagit mandom genom den Helige Ande. — Förändringen av ordet *enfödde* måste livligt beklagas så mättat med bibliskt innehåll, som just ordet i Joh. 3:16 är, för varje bibelläsare. I motiveringen för denna ändring anföres bl. a. att man därigenom återgår till lydelsen i äldre handböcker. Detta är delvis riktigt. I mässan meddelades formen *ende* fr. o. m. 1531; men i dopritualet i handboken 1529 brukas *enfödde*; och i Niceum har man alltsedan 1541 brukat ordet *enfödde*. Sannolikt var det för att på denna punkt åstadkomma kongruens mellan de båda bekännelserna, som ändring i Apostolicum vidtogs 1894. Märkligt

nog har *enfödde* av U bibehållits i Nicenum: »Guds enfödde Son, född av Fadern».

Ganska märklig synes motiveringen för uteslutandet av ordet *ock* i andra och tredje artiklarna. U skriver (s. 32): »Ordet kan blott alltför lätt leda tanken i en missvisande riktning, såtillvida som den föreställningen ligger nära till hands, att det här skulle vara fråga om en serie olika trosföremål, som skulle samordnas med varandra. Risken för dylikt missförstånd förstärkes därigenom att satsbildningen direkt inbjuder liturgen att särskilt betona ordet *ock*. Det har synts beredningsutskottet, som om trosbekännelsens enhetliga karaktär starkare skulle framträda genom ordets uteslutning.»

Att uteslutningen kunde motiveras ur läsningens synpunkt är visst och sant. Det lilla ordet *ock* bereder en otroligt stor mängd liturger en besynnerlig svårighet. Men att man genom ändringen skulle betona bekännelsens enhetliga karaktär ter sig högst besynnerligt. Så vitt författaren till denna uppsats kunnat förstå har resultatet blivit att man av den ena bekännelsen gjort tre, bredvid varandra ställda, synbarligen likvärt jämnställda bekännelser och varje försök att samordna alla tre artiklarna under den gemensamma inledningen: *Vi tro på Gud*, är utesluten. Man har kommit ur askan i elden. Vill man betona artiklarnas enhet starkare bör man anknyta till ordalydelsen från 1531, sålunda: »Vi tro på Gud, Fader allsmäktig, himmelens och jordens skapare, och på Jesus Kristus... och på den Helige Ande...» Häremot talar emellertid att man då får en annan formulering i gudstjänsten än den man kan bruka i konfirmandundervisningen. Detta är en brist.

I Nicenum har man översatt ordet *unum* med *en* (kursiverat) i st. f. med *en enda* såsom i gällande KH. Ändringen hör icke till de lyckliga. Ingressen till första artikeln får därigenom icke den rytmiska utformningen, som den bör äga, i all synnerhet om Nicenum skall sjungas på den hävdvunna melodien, som den ägde ännu i 1697 års koralbok. Intonationen (g, e, f, d, e, g, a), som prästen plägade utföra, är syllabisk; var och en av de sju stavelserna i satsen »Credo in unum Deum» erhöi var sin not. Den nuvarande översättningen: »Jag tror på en enda Gud» låter sig utmärkt väl infoga under den gamla melodien (Se Stycken ur den svenska högmässan, C. W. K. Gleerups förlag). Den nya, som visserligen delvis anknyter till äldre svensk tradition från 1537, innebär dock en avsevärd rytmisk försämring..

Ännu vanskligare är översättningen av tredje artikelns »*unam sanctam catholicam et apostolicam ecclesiam*». Enligt KH lyder den: »och på en enda helig, allmännelig och apostolisk kyrka.» Enligt U: »och på *en* helig, allmännelig och apostolisk kyrka.» Att använda räkneordet *en* före sammanställningen adjektiv + substantiv torde i vanlig svensk prosa vara så sällsynt att det för det stora flertalet läsare och lyssnare icke är möjligt uppfatta att det föreligger någon åtskillnad i detta stycke mellan Nicenum med

dess icke kursiverade: »en helig allmännelig.... kyrka» och Apostolium: »en helig, allmännelig kyrka». Kanske behöver det påpekas att i fråga om Apostolicum saknar originalet Nicenums *unam*. Här föreligger alltså en saklig divergens, som näppeligen med nutida svenskt språkbruk låter sig uttryckas allenast genom en kursivering av den obestämda artikeln.

En icke alldeles lyckad nyhet i fråga om rubrikerna må påpekas. Som redan citerats har i nattvardsmässan den anvisningen givits efter Fader vår att en kort stunds tystnad må kunna följa för stilla bön. Detta uttryck *stilla bön* är knappast sakligt riktigt. Bönen under tystnad i gudstjänsten och eljest är icke alltid en *stilla bön*, tvärtom det kan bli ett mycket oroligt »De profundis». Saken torde korrektare kunna uttryckas med *tyst bön* eller *bön under tystnad*.

Med denna »*stilla bön*» har U varit mycket frikostig. Den föreskrives i det allmänna skriftermålet (s. 12 mom. 3) mellan syndabekännelsen och avlösningen och förses med följande ingress: »Herre, hör varje hjärtats tysta bekännelse och bön». Nästa gång anvisas den fakultativt efter meddelandena om dödsfall på predikstolen, där man även förstår att bönen för de hänsovna må kunna åtföljas av en kort stunds klockringning med tillfälle till stilla bön. Därpå förekommer den efter Fader vår, som ovan omtalats. Därjämte förekommer i regel sådan enskild bön före och efter gudstjänsten, samt understundom i form av tyst Fader vår efter predikans exordium. Måntro inte detta blir väl mycket av det goda? Äger verkligen svensk kyrkomenighet i allmänhet så stor andlighet att den kan fylla alla dessa »stilla böner» med något slags innehåll? Är det överhuvud taget nödvändigt eller lämpligt med sådana detaljerade bestämmelser inom den fastställda ritualen? Kan inte sådant få lov att, efter biskopligt medgivande, ordnas efter varje ords läglighet?

Till sist vill jag påpeka det rent olidligt osvenska systemet att i tid och otid bruka stor bokstav. Enligt svensk sedvänja, brukas stor bokstav vid nomina propria. Handboksförslagen utvidgar detta till en mängd andra ord. Inte bara *Skriften* (s. 20 mom. 7), *Litanian*, *Välsignelsen*, (s. 8) o. s. v. skrivs med stor bokstav, utan också de flesta av kyrkoårets högtidsdagar och tider. Läs sida 7! För den som inte har kyrkomötets protokoll till hands citerar jag ett stycke: »Kyrkoåret består av Jultiden, Fastetiden, Påsktiden och Trefaldighetstiden. Jultiden omfattar: Advent, Juldagen, Annandag jul (Den helige Stefanus dag), söndagen efter Jul, Nyårsdagen, söndagen efter Nyår samt Trettondedagstiden.» Kan någon människa begripa vad detta tyskeri skall tjäna till? Kan någon utgrunda varför (s. 8) syndabekännelsen, trosbekännelsen, instiftelseorden, skola stavas med liten bokstav inne i texten, medan Litanian och Välsignelsen skola stavas med stor? Eller varför stavar man »Annandag jul» men »söndagen efter Jul»? Andra exempel att förtiga. De framdragna hava citerats icke av kritiklusta men för att erinra

därom att kyrkans heliga böcker i alla stycken böra kunna anses föredömliga. Det är angeläget att varje detalj är omsorgsfullt genomtänkt. Reformberedningen av de kyrkliga böckerna är icke så överhängande att fuskverk och tanklöshet kan ursäktas.

Arthur Adell.

Rytmiseringen av Dies irae.

I Nr. 2 av Tidskrift för kyrkomusik och svenskt gudstjänstliv 1939 har domkyrkoorganisten H. Weman offentliggjort en studie över sekvensen Dies irae, dies illa och därvid meddelat en utskrivning, försedd med tecken, som skola utmärka de rytmiska stödjepunkterna. Han kritiserar med all rätt rytmiseringen av Dies irae i K 1921. Han finner emellertid ett försvar för det förfaringssätt, som där använts i att vi »vid den tidpunkt detta skedde ännu stodo ganska främmande för det sätt, på vilket dessa melodier rätteligen borde behandlas» och misstänker även, att »den gamla noteringen missuppfattats vad tonernas tidsvärde beträffar». Dessa båda antaganden äro emellertid felaktiga. Jag hade en god tid innan koralkommittén avslutade sitt arbete ett längre samtal med kommitténs ordförande, varvid såväl den gregorianska sångens rytmik som nottecknens tidsvärde diskuterades. Den uppfattning jag fick var, att kommitténs ordförande principiellt höll fast vid att den gregorianska sången i fråga om hymner och sekvenser måste vara taktmässig. Den uppfattningen har in i det sista haft sina försvarare, vilka även sökt anföra vetenskapliga skäl för densamma. I den romerska kyrkan har ju i samband med de nya koralböckernas införande uppfattningen om de gregorianska noternas likvärdighet ur tidssynpunkt blivit fastslagen, och därmed har frågan om noternas tidslängd fått uteslutande teoretiskt intresse. För det praktiska utförandet av den gregorianska sången i den romerska kyrkan saknar den för närvarande betydelse. Däremot är frågan om den gregorianska sångens rytmik fortfarande under livlig debatt, och ett flertal olika riktningar söka göra sig gällande.

Den rytmiska uppfattning, som synes vinna alltmera terräng, är den som företrädes av benediktinerna i Solesmes. Att deras inflytande är stort beror icke blott på att de nya romerska koralböckerna till stor del utarbetats av dem utan även på att de företagit ett intensivt och grundligt studium av frågan. Deras rytmiska uppfattning har fått sitt förnämsta uttryck i Mocquereau's berömda *Nombre musical grégorien*, där med vetenskaplig skärpa och oerhörd lärdom Solesmesskolans åsikter framställas. Mocquereau lyckades dock icke övertyga alla sina motståndare. Peter Wagner gjorde allvarliga invändningar, som icke kunnat vederläggas. Benediktinerna i Beuron och Maria-Laach äro icke heller ense med sina franska ordensbröder på denna punkt. Icke desto mindre vinner